„PHILOLOGICAL STUDIES“ – Славистичко меѓународно интердисциплинарно списание од областа на хуманистичките науки

Издавач

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Институт за македонска литература – Скопје

***Philological Studies,* Vol. XXIV No. 1 (2026)**

Главен уредник

проф. д-р Јасмина Мојсиева-Гушева – Институт за македонска литература, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје, Македонија

Извршен уредник:

д-р Тамара Ќупева – Институт за македонска литература. Скопје, Северна Македонија

Уредувачки одбор

проф. д-р Ивица Баковиќ – Факултет за хуманистички и општествени науки, Универзитет во Загреб, Хрватска

д-р Бојан Чолак – Институт за литература и уметност, Белград, Србија

д-р Нина Дитмајер-Прандо – Институт за словенечка литература и литературни студии, Љубљана, Словенија

проф. д-р Роберт Ходел – Институт за славистички студии, Универзитет во Хамбург Германија

проф. д-р Бранко Тошовиќ – Институт за славистички студии, Универзитет „Карл-Франц“ во Грац, Австрија

проф. д-р Оксана Микитенко – Институт за: уметнички студии, фолклор и етнологија „Максим Рилски“, Национална академија на науки на Украина, Киев, Украина

СОДРЖИНА / CONTENT

Предговор (мк) 17

Preface (en) 18

Предговор (ср) 19

Predgovor (sl) 20

Predgovor (hr) 21

Филозофски и културолошки проблеми / Philosophical-Cultural Problems

Влатко Деловски / Vlatko Delovski

ТЕЛОТО КАКО „ЛОГОС НА ПЕРЦЕПЦИЈА“ /

THE BODY AS LOGOS OF PERCEPTION 25-45

Стефан Марковски / Stefan Markovski

EPIGRAPHIC ILLUSTRATIVE TESTIMONIES/ARTIFACTS FROM THE SITES OF THE VARDAR REGION RELATED TO WINE, GRAPEVINE, AND THE DIONYSIAN /
ЕПИГРАФСКИТЕ СЛИКАРСКИ СВЕДОШТВА/АРТЕФАКТИ ОД ЛОКАЛИТЕТИТЕ ОД ПОВАРДАРИЕТО ПОВРЗАНИ СО ВИНОТО, ВИНОВАТА ЛОЗА И ДИОНИЗИСКОТО 47-65

Катерина Петровска - Кузманова / Katerina Petrovska - Kuzmanova

ДЕМОНСКИТЕ СУШТЕСТВА ВО МАКЕДОНСКИТЕ НАРОДНИ ВЕРУВАЊА /

DEMON CREATURES IN MACEDONIAN FOLK BELIEFS 67-80

Историја и филологија / History and Philology

Давор Јанкулоски / Davor Jankuloski
РАКОПИСОТ НА СЕРАФИМ ДАБИЌ ОД 1873 ГОДИНА – ИЗВОР ЗА ПРОУЧУВАЊЕ НА ТОПОНИМИЈАТА НА СЕЛОТО ОРЛАНЦИ – КИЧЕВСКО /

THE MANUSCRIPT OF SERAFIM DABIĆ FROM 1873 AS A SOURCE FOR THE STUDY OF THE TOPONYMY OF ORLANCI (KIČEVO REGION)..... 83-101

Наталија Поповска / Natalija Popovska
ДИНАСТИЧКИОТ ЛЕГИТИМИТЕТ НА КЛЕОПАТРА ВО ВОЈНИТЕ НА ДИЈАДОСИТЕ /

THE DYNASTIC LEGTIMACY OF CLEOPATRA IN THE WARS OF THE DIADOCHOI 103-121

Јазикот во историско-културолошки контекст (компаративен аспект) / Word in Historical and Cultural Context (Comparative Aspect)

Јана Луческа / Jana Lucheska
МАКЕДОНСКИ, БУГАРСКИ И СРПСКИ ФРАЗЕОЛОГИЗМИ И ПАРЕМИИ СО КОМПОНЕНТА ВОЛК, ВЪЛК, ВУК /
MACEDONIAN, BULGARIAN AND SERBIAN PHRASEOLOGISMS AND PAREMIAE WITH THE COMPONENT WOLF, V`LK, VUK 125-144

Литературата во интеркултурен контекст / Literature in Intercultural Context

Kristina Dimovska / Кристина Димовска
MELANCHOLY IN SELECTED SHORT STORIES BY STEFAN ŻEROMSKI AND SIMON DRAKUL /

МЕЛАНХОЛИЈАТА ВО ИЗБРАНИ РАСКАЗИ ОД СТЕФАН ЖЕРОМСКИ И ОД СИМОН ДРАКУЛ..... 147-167

Александра М. Гецић / Aleksandra M. Gecić
КУЛТУРНИ МОСТОВИ РУСКЕ ЕМИГРАЦИЈЕ: ЖИВОТ И РАД НИКИТЕ САЉНИКОВА У СРБИЈИ /

CULTURAL BRIDGES OF RUSSIAN EMIGRATION : THE LIFE AND WORK OF NIKITA SALNIKOV IN SERBIA 169-187

Neža Kočnik

"DANAS NI KO FČASEH": NAREČNA POEZIJA KOSTELSKEGA POETA IVANA LISACA /

"TODAY ISN'T LIKE IT USED TO BE": DIALECT POETRY BY THE KOSTEL POET IVAN LISAC 189-217

Ана М. Мумовић / Ana M. Mumović

КЊИЖЕВНЕ ТЕМЕ, ПРОБЛЕМИ И АПОРИЈЕ У ТУМАЧЕЊУ ДЕЛА РАДОМИРА ИВАНОВИЋА (У СВЕТЛУ НАУЧНЕ МОНОГРАФИЈЕ МИЛОША ЂОРЂЕВИЋА) /

LITERARY THEMES, PROBLEMS AND APORIAS IN THE INTERPRETATION OF THE WORK OF RADOMIR IVANOVIĆ (IN LIGHT OF THE SCHOLARLY MONOGRAPH BY MILOŠ ĐORĐEVIĆ) 219-243

Современото општество во културата, јазикот и литературата / Modern Society in Culture, Language and Literature

Тијана Балек / Tijana Balek

О (ДАТИВНИМ) КОНСТРУКЦИЈАМА ЕПИСТЕМИЧКЕ ОЦЕНЕ НА МАТЕРИЈАЛУ СРПСКИХ ИНТЕРНЕТ ТЕКСТОВА /

ON (DATIVE) CONSTRUCTIONS OF EPISTEMIC ASSESSMENT IN THE MATERIAL OF SERBIAN INTERNET TEXTS..... 247-269

Vida Davidović

POMORANDŽINA KORA: (ANTI)DIDAKTIČKA POLITIČKA DRAMA I NJENE IDEOLOŠKE IMLIKACIJE /

(ANTI-)DIDACTIC POLITICAL DRAMA AND ITS IDEOLOGICAL IMPLICATIONS 271-287

Александра Ѓуркова / Aleksandra Gjurkova

МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК ВО ЈАВНАТА КОМУНИКАЦИЈА / MACEDONIAN LANGUAGE IN PUBLIC COMMUNICATION 289-300

Проучување на говорот и лингводидактика / Speech Studies and Language Didactics

Бојана Мандровска, Магдалена Трајческа, Виолета Јанушева / Bojana Mandrovska, Magdalena Trajčeska, Violeta Januševa

КОХЕРЕНЦИЈАТА ВО ПИСМЕНИТЕ РАБОТИ ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ /

COHERENCE IN THE MACEDONIAN LANGUAGE WRITTEN ASSIGNMENTS IN PRIMARY EDUCATION 303-315

Биљана Мирчевска-Бошева / Biljana Mirchevska Bosheva

ПРИМЕНА НА КОРПУСИТЕ ВО НАСТАВАТА: СО АКЦЕНТ НА ФРАЗЕМСКИТЕ КОНСТРУКЦИИ /

THE APPLICATION OF CORPORA IN LANGUAGE TEACHING:WITH A FOCUS ON PHRASEME CONSTRUCTIONS 317-340

Кристина Окуличиуте Микац / Kristina Okuličiute Mikac

СТРУКТУРНЫЕ И ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СОВРЕМЕННОГО МОЛОДЁЖНОГО СЛЕНГА И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ В ПРАКТИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ РКИ (УРОВНИ B1–B2) /

STRUCTURAL AND FUNCTIONAL FEATURES OF CONTEMPORARY RUSSIAN YOUTH SLANG AND ITS APPLICATION IN TEACHING RUSSIAN AS A FOREIGN LANGUAGE (LEVELS B1–B2) 341-359

Рецензии и информации / Reviews and Information

Katarina-Antonia Boras

PRIMIJENJENA LINGVISTIKA DANAS I SUTRA /

APPLIED LINGUISTICS TODAY AND TOMORROW 363-369

Наталија Благојевић / Natalija Blagojević

КЊИЖЕВНОСТ И СТРИП: ИНТЕРМЕДИЈАЛНИ ДИЈАЛОЗИ И НОВИ ТЕОРИЈСКИ ОКВИРИ /

LITERATURE AND STRIP:INTERMEDIAL DIALOGUES AND NEW THEORETICAL FRAMEWORKS 371-373

Elena Pavlović
FENOMENI SNA I PROROŠTVA U FOLKLORNIM ŽANROVIMA: SINTETIČKI UVID U SAVREMENA ISTRAŽIVANJA /

PHENOMENA OF DREAMS AND PROPHECY IN FOLKLORE GENRES: A SYNTHETIC INSIGHT INTO CONTEMPORARY RESEARCH 375-379

Сарита Трајанова / Sarita Trajanova
МЕЃУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА „ТАЈНАТА НА ЧОВЕЧКАТА ДУША НИЗ ПРИЗМАТА НА КНИЖЕВНОСТА“ /

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE "THE SECRET OF THE HUMAN SOUL THROUGH THE PRISM OF LITERATURE" 381-386

UDK: 398.3:159.961:133.3
UDK: 398.3:398.8

FENOMENI SNA I PROROŠTVA U FOLKLORNIM ŽANROVIMA: SINTETIČKI UVID U SAVREMENA ISTRAŽIVANJA

(*Snovi, proročanstva i izmenjena stanja svesti u folklornim žanrovima*. Ur. Smiljana Đorđević Belić, Nemanja Radulović. Beograd: Institut za književnost i umetnost, 2024, 373 strana)

Elena Pavlović
Univerzitet u Kragujevcu, Filološko-umetnički fakultet
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0008-0192-3364

PHENOMENA OF DREAMS AND PROPHECY IN FOLKLORE GENRES: A SYNTHETIC INSIGHT INTO CONTEMPORARY RESEARCH

(*Dreams, Prophecies, and Altered States of Consciousness in Folklore Genres*. Smiljana Đorđević Belić, Nemanja Radulović (Eds.). Belgrade: Institute for Literature and Art, 2024, 373 pages)

Elena Pavlović
University of Kragujevac, Faculty of Philology and Arts
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0008-0192-3364

Zbornik *Snovi*, *proročanstva i izmenjena stanja svesti u folklornim žanrovima*, koji su uredili Smiljana Đorđević Belić i Nemanja Radulović, objavljen je 2024. godine u izdanju Instituta za književnost i umetnost u Beogradu. Na 373 strane štampano je jedanaest priloga posvećenih fenomenu snova, proročanstava i različitim oblicima izmenjenih stanja svesti u okviru folklorne i usmenoknjiževne tradicije. Zbornik obuhvata uvodnu reč, radove i bibliografski aparat koji omogućava preciznije sagledavanje istraživačkog konteksta i korišćene građe.

Kako se ističe u uvodnom tekstu, ovi fenomeni su u različitim naučnim disciplinama zadobili raznovrsna tumačenja: dok ih neurologija i psihologija najčešće razmatraju kao psihofiziološke

procese ili subjektivna mentalna iskustva, discipline usmerene na proučavanje kulture – poput folkloristike, antropologije i istorije književnosti – pristupaju im kao relevantnim segmentima sistema verovanja i simboličkih reprezentacija određene zajednice. U folklornom kontekstu, snovi, vizije i proročanstva imaju izrazito interpretativnu i anticipacijsku funkciju: oni ne samo da posreduju u tumačenju sveta, već i najavljuju buduće događaje, zbog čega se pojavljuju u različitim žanrovima usmene književnosti i aktivno učestvuju u oblikovanju narativnih obrazaca kroz koje se artikulišu kolektivna iskustva i predstave o sudbini. Tematski okvir zbornika obuhvata raznorodnu folklornu građu, kao i širok spektar teorijskih i istraživačkih pristupa njenome tumačenju. Prilozi su usmereni na analizu snova, proročanstava i izmenjenih stanja svesti u srednjovekovnim tekstovima, epskoj poeziji, narodnim predanjima i pripovetkama, ali i u savremenim narativima i pojavama urbanog folklora.

Koncepcijski, zbornik je strukturiran problemski i tematski – okuplja radove koji iz različitih teorijsko-metodoloških perspektiva osvetljavaju navedene fenomene u okviru folklornih narativa i kulturnih praksi. Na taj način potvrđuje se njihova trajna prisutnost u raznovrsnim istorijskim i kulturnim kontekstima, kao i njihova značajna uloga u oblikovanju kolektivnih predstava o natprirodnom, sudbini i liminalnoj granici između svakodnevnog i nadrealnog sveta.

Zbornik otvara studija Zorice Vitić „Apokaliptični snovi cara Šakiša“, posvećena srednjovekovnom tekstu poznatom kao *Dvanaest snova cara Šakiša*. Autorka analizira strukturu i simboliku snova koje car sanja tokom jedne noći, a koje mu potom tumači mudrac Mamer. U tim vizijama pojavljuju se snažne i neobične simboličke slike – kipući kotlovi, popovi u blatu ili konji sa dve glave – koje upućuju na moralnu degradaciju sveta i dolazak „poslednjih vremena“. Snovi tako zadobijaju izrazito eshatološko značenje, funkcionišući kao upozorenje na buduće katastrofe, čime se pokazuje da se motiv sna u srednjovekovnoj književnosti oblikuje kao narativni okvir za proročko tumačenje istorijskih i moralnih promena.

Motivima snova i proročanstava u epskoj tradiciji bavi se Dejan Ilić u radu „Proročanstva i snovi u epskim pesmama Petranovićeve i

Kašikovićeve zbirke“. Autor ukazuje da su ovi motivi utemeljeni u tradicionalnom verovanju o povezanosti zemaljskog i natprirodnog sveta, te da u epskim pesmama često imaju funkciju anticipacije sudbonosnih događaja: snovi najavljuju smrt junaka ili veliku nesreću, pri čemu se njihovo značenje oblikuje kroz simbolične slike poput krvave vode, slomljenog oružja ili tamnih oblaka. Time se potvrđuje njihova ključna uloga kao narativnog sredstva kojim se u epskoj tradiciji predstavlja uticaj sudbine i neizbežnost događaja. Na ovu problematiku nadovezuje se rad Danijele Lekić „Proročanstva o propasti i epski ton. Neke moguće paralele između srpske i staroengleske epike“, u kojem autorka, primenjujući komparativni pristup upoređuje srpsku usmenu epiku sa staroengleskom tradicijom, pokazuje da se u obe književnosti javljaju motivi predskazanja koji nagoveštavaju smrt junaka ili druge sudbonosne događaje. Ovakvi motivi doprinose formiranju specifičnog epskog tona jer naglašavaju osećaj sudbinske determinisanosti i tragične nužnosti, čime se ukazuje na šire poetičke i kulturne srodnosti različitih epskih tradicija.

Tematski blizak ovome je rad Branka Zlatkovića „Vožd Karađorđe Petrović – snovi, proročanstva i izmenjena stanja svesti“, u kojem se analiziraju narativni obrasci povezivanja istorijske ličnosti sa proročkim i snovidnim iskustvima. Polazeći od narodnih predanja i zapisa o Karađorđu, autor pokazuje da se u njima učestalo javljaju snovi i proročanstva koja nagoveštavaju njegovu istorijsku ulogu vođe ustanka. Time istorijska figura dobija mitsku dimenziju, a njena sudbina biva predstavljena kao unapred određena, što ukazuje na važnu funkciju ovih motiva u oblikovanju kolektivnih istorijskih narativa.

U okviru religioznih predstava o zagrobnom svetu izdvajaju se radovi posvećeni vizijama onostranog. Marina Mladenović Mitrović u studiji „Vizije grešnika i pravednika na onom svetu u srpskim narodnim pripovetkama“ analizira narative u kojima junaci, kroz vizije ili posebna stanja svesti, sagledavaju raj i pakao. Prostor svetlosti i blagostanja namenjen je pravednicima, dok su grešnici prikazani u mukama – čime se uspostavlja jasna moralna dihotomija. Ovakve vizije imaju snažnu didaktičku funkciju potvrđujući verovanje u božansku pravdu i posledice ljudskih dela.

Pomak ka savremenim folklornim formama donosi rad Nemanje Radulovića „Proročanstva i gradski folklor“, u kojem autor pokazuje da se proročanstva ne iscrpljuju u tradicionalnim žanrovima, već opstaju i u savremenim narativima koji cirkulišu putem medija i interneta. Kao ilustracije navode se savremena tumačenja Nostradamusovih proročanstava i narativi o Kremanskom proročanstvu, koji se učestalo dovode u vezu s aktuelnim istorijskim događajima. Savremeni diskursi o predviđanju budućnosti u središtu su rada Lidije Delić „Govor o budućnosti – između mašte, nauke i manipulacije. Posthumanistička predviđanja“. Autorka analizira načine na koje se u savremenom društvu artikulišu predstave o budućnosti, naročito u kontekstu tehnološkog razvoja i posthumanističkih ideja. Pokazuje se da se takvi diskursi često predstavljaju kao naučno utemeljeni, iako u njima dolazi do preplitanja naučnih hipoteza, imaginativnih projekcija i ideoloških konstrukata.

Pitanje izmenjenih stanja svesti u epskom kontekstu razmatra Danijela Petković u radu „Izmenjeno stanje svesti junaka južnoslovenskih epskih pesama i ruskih bilina“. Autorka pokazuje da se u obe tradicije javljaju situacije u kojima junaci ulaze u posebna stanja svesti – kroza san, pijanstvo ili stanje nalik transu – koja im omogućavaju uvid u natprirodni poredak ili sticanje izuzetne snage. Time se potvrđuje da su izmenjena stanja svesti važan narativni mehanizam kojim se uspostavlja veza između ljudskog i natprirodnog sveta.

Završni radovi usmereni su na savremene interpretacije snova i vizija u okviru folklora svakodnevice. Smiljana Đorđević Belić u studiji „Vizije, snovi i sticanje tajnog znanja: folklorna religioznost i njujedž u individualnom mentalnom prostoru“, ukazuje na to da se snovi i vizije u savremenim narativima često tumače kao sredstvo sticanja posebnog znanja, pri čemu dolazi do preplitanja tradicionalne religioznosti i savremenih duhovnih praksi. Srodnu problematiku razmatra Danijela Popović Nikolić u radu „Izmenjena stanja svesti u demonološkim predanjima“, analizirjući narative o susretima s natprirodnim bićima, u kojima dolazi do stanja dezorijentacije, omađijanosti ili vizionarskih iskustava. Takve situacije brišu granicu

između svakodnevnog i natprirodnog sveta i često funkcionišu kao upozorenje na opasnosti koje vrebaju izvan uobičajenog poretka.

Zbornik zatvara rad Ane Milinković „Od straha do smeha – izmenjena stanja svesti u humorističnim pričama iz života“, u kojem se analiziraju narativi svakodnevice u kojima se iskustva prvobitno doživljena kao natprirodna, razrešavaju u komičnom ključu. Time se pokazuje kako se izmenjena stanja svesti mogu transformisati u humorističke i anegdotske forme, čime se ublažava njihova potencijalna zastrašujuća dimenzija.

Raznovrsnost građe i metodoloških pristupa predstavlja jednu od ključnih vrednosti ovog zbornika. Okupljeni radovi obuhvataju širok dijapazon epoha i žanrova – od srednjovekovnih tekstova i epske poezije do savremenih narativa i urbanog folklora – uz primenu različitih teorijskih perspektiva, od folklorističkih i istorijsko-književnih do komparativnih i kulturoloških pristupa. Time se fenomen snova, proročanstava i izmenjenih stanja svesti sagledava u širem kulturno-istorijskom okviru, kao deo složenih sistema verovanja i narativnih obrazaca kroz koje zajednice tumače odnos između vidljivog i nevidljivog sveta.

U celini, zbornik *Snovi*, *proročanstva i izmenjena stanja svesti u folklornim žanrovima* predstavlja značajan doprinos savremenim folklorističkim i književno-istorijskim istraživanjima. Prilozi objedinjeni u ovoj knjizi potvrđuju da ovi fenomeni imaju važnu ulogu u oblikovanju narativnih struktura kroz koje se artikulišu kolektivna iskustva, religiozne predstave i kulturne interpretacije neizvesnosti sveta. Istovremeno, zbornik ukazuje na kontinuitet ovih motiva u različitim istorijskim i kulturnim kontekstima – od tradicionalne usmene književnosti do savremenih oblika folklornog pripovedanja – čime se otvara prostor za dalja interdisciplinarna istraživanja odnosa između folklora, verovanja i narativnih praksi. Kao takav, ovaj zbornik može biti dragocen ne samo folkloristima i istoričarima književnosti, već i istraživačima iz oblasti antropologije, istorije religije i kulturnih studija.